

**TALABA MA'NAVIY QIYOFASI: KITOBXONLIK DAN SPORTGACHA
BO'LGAN FAOLIYAT MEZONLARI**

Akramjonova Muhlis Ikromjon qizi
O'zbekiston Xalqaro Islomshunoslik akademiyasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada talabaning ma'naviy-ma'rifiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy faoliyat mezonlari tizimli tahlil qilingan. Jumladan, kitobxonlik madaniyati, "5 muhim tashabbus" doirasidagi ishtirok, darslarga qatnashish, ichki tartib va odob-axloq kodeksiga rioya qilish, ko'rik-tanlov va sport musobaqalaridagi faollik, volontyorlik va jamoatchilik ishlari, teatr, muzey va tarixiy joylarga tashriflar, shuningdek, sog'lom turmush tarziga amal qilish kabi mezonlar bo'yicha talaba faolligi yoritilgan. Maqolada talabani har tomonlama yetuk, mas'uliyatli va intiluvchan shaxs sifatida shakllantirishda ushbu mezonlarning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Talaba faolligi, ma'naviy tarbiya, kitobxonlik, 5 muhim tashabbus, volontyorlik, sog'lom turmush tarzi, fan olimpiadalari, madaniy tadbirlar, dars intizomi, ma'rifiy faoliyat.

Bugungi kunda talaba shaxsining har tomonlama barkamol bo'lib shakllanishi oliy ta'lim muassasalari oldidagi asosiy maqsadlardandir. Yurtimizda yoshlarning bilim olish bilan bir qatorda ma'naviy va ijtimoiy faolligini oshirish, ularni vatanga sadoqatli, intiluvchan va sog'lom fikrli shaxslar etib tarbiyalash borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan "5 muhim tashabbus" yoshlar orasida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni jadallashtirishda muhim o'rin tutmoqda.

Talabalarning o'qishdan tashqari faoliyatini baholashda ko'plab muhim mezonlar mavjud: kitobxonlik madaniyati, jamoat ishlaridagi faolligi, sport bilan shug'ullanishi, fan olimpiadalari va tanlovlardagi ishtiroki, teatr va muzeylarga tashrifi kabi faoliyatlar ularning dunyoqarashi va ijtimoiy mas'uliyatini kengaytiradi.

Mazkur maqolada ayni shu mezonlar asosida talabaning ma'naviy qiyofasi, tarbiyaviy va ijtimoiy shakllanish jarayoni ilmiy-nazariy asosda tahlil etiladi.

Talabaning barkamol shaxs sifatida shakllanishi nafaqat akademik bilimlar, balki uning ma'naviy-axloqiy, ijtimoiy va jismoniy rivojlanish darajasi bilan ham chambarchas bog'liqdir. Shu bois bugungi oliy ta'lim tizimi talabalarning har tomonlama faolligini rag'batlantirish, ularni ma'naviy yetuk va ijtimoiy mas'uliyatli shaxs sifatida tarbiyalashga katta e'tibor qaratmoqda. Bu borada ta'lim muassasalarida o'quvdan tashqari faoliyat mezonlari orqali talaba shaxsining ijtimoiy-ma'naviy holati muntazam baholanadi.

Birinchi navbatda, kitobxonlik madaniyati talabaning dunyoqarashi, tafakkuri va estetik didining shakllanishida asosiy vosita hisoblanadi. O'quvchi va talabalarda kitobga nisbatan mehr uyg'otish, o'qish odatini shakllantirish ularda mustaqil fikrlash,

tahlil qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantiradi. Kitobxonlik nafaqat bilim olish, balki tarbiya vositasi hamdir. Yurtimizda har yili o'tkaziladigan "Eng faol kitobxon" tanlovi, kutubxona haftaliklari va turli seminarlar talabalarning bu yo'nalishdagi ishtirokini rag'batlantirib kelmoqda.

Keyingi muhim mezonlardan biri – "5 muhim tashabbus" doirasidagi to'garaklarda faol ishtirok etishdir. Ushbu tashabbus Prezident tashabbusi bilan ilgari surilgan bo'lib, yoshlarda kompyuter savodxonligi, sport, musiqa, teatr va san'atga qiziqishni oshirish, kitobxonlikni rivojlantirish va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlashni nazarda tutadi. Talabalar uchun bu to'garaklar ko'nikmalarini namoyon qilish, qiziqishlarini rivojlantirish hamda bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazish imkonini beradi.

Talabaning akademik o'zlashtirishi esa uning bilim darajasini aks ettiruvchi asosiy ko'rsatkichlardan biridir. O'qitilayotgan fanlar bo'yicha reyting tizimiga asoslangan baholash, yakuniy nazoratlar va oraliq baholovlar orqali talabaning o'zlashtirishi muntazam nazorat qilib boriladi. Biroq yuqori o'zlashtirishga ega bo'lgan talabaning ayni vaqtda jamoat ishlari va ma'naviy sohalarida ham faol bo'lishi — shaxsning mukammal rivojlanishini anglatadi.

Shuningdek, talabaning ichki tartib-qoidalar va Odob-axloq kodeksiga rioya etishi uning intizomli, mas'uliyatli va ijtimoiy jihatdan yetuk shaxs ekanligini ko'rsatadi. Ta'lim muassasasida intizomli bo'lgan, axloqiy me'yorlarga amal qiladigan, hamkasblariga hurmat bilan munosabatda bo'ladigan talaba jamiyatda ijobiy obraz yaratadi.

Xalqaro, respublika, viloyat miqyosidagi fan olimpiadalari, ko'rik-tanlov va sport musobaqalarida ishtirok etish esa iqtidorli talabalarni aniqlash, ularni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, fan olimpiadalari va tanlovlarda g'olib chiqqan talabalar nafaqat shaxsiy yutuqlarga erishadi, balki o'z ta'lim muassasasining nufuzini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, bu mezon talabalarning tashabbuskorligini kuchaytiradi.

Darslarga to'liq va kechikmasdan qatnashish esa oddiy ko'rsatkichdek tuyulsa-da, u talabaning ta'lim jarayoniga bo'lgan mas'uliyati, vaqtni boshqarish ko'nikmasi va mehnatsevarligidan dalolat beradi. Doimiy darsga qatnashgan talabalar orasida bilim o'zlashtirish darajasi, jamoaviy faollik va tashabbus yuqori bo'lishi tajribada isbotlangan.

Shuningdek, "Ma'rifat darslari"dagi ishtirok bugungi talabaning milliy g'oya, tarixiy xotira va qadriyatlarga bo'lgan munosabatini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu darslar orqali talabalar mamlakatimiz tarixini, madaniyatini, ma'naviy merosini chuqurroq anglaydi va Vatanga mehr tuyg'usi mustahkamlanadi.

Volontyorlik va jamoat ishlaridagi faollik esa talabaning shaxsiy tashabbuskorligi, ijtimoiy mas'uliyati va boshqalarga yordam ko'rsatish madaniyatining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Talabalar turli ijtimoiy loyihalar, tadbirlar, ekologik aksiyalar yoki

ehtiyojmandlarga ko'maklashish orqali o'zlarining fuqarolik pozitsiyasini ifoda etadilar. Shuningdek, talabalarning teatr, muzey, xiyobon, tarixiy joylarga tashrifi ularning estetik didi, tarixiy xotirasi va milliy o'zlikni anglash qobiliyatini oshiradi. Bunday faoliyatlar orqali ular nafaqat madaniy hordiq chiqaradilar, balki o'zlarining ijtimoiy-madaniy saviyasini ham boyitadilar.

Oxirgi mezonlardan biri sifatida sport bilan shug'ullanish va sog'lom turmush tarziga amal qilish ko'rsatkichi alohida ahamiyatga ega. Jismoniy faollik, sog'lom ovqatlanish, zararli odatlardan yiroqlik talabani hayot sifatini oshiradi, kayfiyatini ijobiy ta'sirga olib keladi va sog'lom tafakkur bilan qaror qabul qilishiga imkon yaratadi.

Yuqorida ko'rib chiqilgan barcha mezonlar talaba shaxsining har tomonlama rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ularning barchasi birgalikda yoshlarni intiluvchan, bilimli, sog'lom, axloqiy jihatdan yetuk va ijtimoiy faol etib tarbiyalashga xizmat qiladi. Bu esa, o'z navbatida, yurtimiz kelajagi bo'lgan yosh avlodning jamiyatdagi o'rnini mustahkamlashga zamin yaratadi.

Talabalarning ma'naviy qiyofasini shakllantirishda ularning faolligini har tomonlama baholovchi mezonlar muhim ahamiyat kasb etadi. Kitobxonlik, to'garaklarda ishtirok, sport, fan olimpiadalari, teatr va muzeylarga tashrif, volontyorlik, darslarga qatnashish kabi ko'rsatkichlar nafaqat talabani shaxsiy salohiyatini ochib beradi, balki ularni barkamol inson sifatida kamol topishiga yordam beradi. Shu jihatdan, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim va tarbiya uyg'unligida olib borilayotgan ishlarda yuqoridagi faoliyat mezonlari asosiy vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Yuksak ma'naviyatli, sog'lom fikrli va ijtimoiy mas'uliyatli yoshlarni tarbiyalash bugungi kunning dolzarb vazifasidir. Zero, bugunning talabasi — ertangi jamiyatning tayanchidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 5 muhim tashabbusiga oid nutqlari va chiqishlari. (2019–2024 yillar)
2. “Oliy ta'limda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish bo'yicha metodik qo'llanma”. – Toshkent: 2023.
3. Avloniy A. “Turkiy guliston yoxud axloq”. – Toshkent: Ma'naviyat, 2018.
4. Abdullayev Q. “Yoshlar va zamonaviy ma'naviy tarbiya”. – Samarqand, 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining rasmiy hujjatlari va nizomlari.
6. “Talaba yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish yo'llari” – Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – 2021.